

רבינו הקדוש
רבי נחמן מברסלב
זיע"א

ספר המידות

עם
מראה מקומות

רמזים ♦ ליקוטים ♦ עיונים

ספר המידות

עם

מראה מקומות

רמזים • ליקוטים • עיונים

ראשית תודה להשם יתברך
שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה

התודה והברכה
להרה"ח ר' ישראל יצחק בזאנסון שליט"א
להר"ר ישי פרידמן הי"ו
להר"ר אליעזר חשין הי"ו
למכון "מלא וגדיש"
ולכל העוזרים והמסייעים הרבים,
איש איש בשמו הטוב יבורך

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

להערות, הארות, תיקוני שגיאות, הפצה
ולכל ענייני הספר:

Netanel3129@gmail.com | 054-8443129

כל הזכויות שמורות

ספר המידות

הוא ספר האלף בית

מרבנו הגדול והקדוש

נחל נובע מקור חכמה

רבינו נחמן מברסלב זצוק"ל

עם

מראי מקומות

רבי נתן מברסלב

רבי נחמן הרב מטשערין ♦ רבי צדוק הכהן מלובלין

כפי שהובאו במהדורות הראשונות

♦

מראי מקומות

מכתב יד רבי פינחס יהושע תלמיד מוהרנ"ת

הרואים אור לראשונה

♦

ועליהם

"מראה מקומות וציונים"

עיון נרחב במראי המקומות

ביאורים מספרי רבינו

♦

פעי"ה ק צפת ת"ו

ה'תשפ"ה

מבוא

בשבח והודיה להשם יתברך, זכיתי לערוך ולהוציא לאור את "ספר המידות" של רבינו הקדוש, רבי נחמן מברסלב זיע"א.

אין להאריך כאן בגודל מעלתו, אשר רבינו בעצמו שיבח ספר זה ואמר עליו: "זה עשה אותי ליהודי". ומסביר מוהרנ"ת: "היינו שעל ידי אלו הדברים הנאמרים בספר האלף בית על כל מידה ומידה, על ידי זה התגבר לשבר כל מידה ומידה עד שזכה למה שזכה".

במשך הדורות, תלמידי רבינו הק' ובראשם מוהרנ"ת ז"ל חקרו לעומק את דבריו בספר זה, וחפשו מראי מקומות ורמזים במקורות שונים. מוהרנ"ת כתב בהקדמה לספר, כי רבינו ציין את המקורות שעליהם התבסס, והוסיף כי כל אחד יכול למצוא רמזים נוספים במקרא ובמאמרי חז"ל.

כעת זכיתי להוציא לאור מהדורה חדשה ומיוחדת של הספר, הכוללת אוסף מקיף של מראי מקומות שנאספו במשך הדורות על ידי מוהרנ"ת, הרב נחמן מטשערין והרב צדוק הכהן מלובלין. מראי מקומות אלו הורחבו והובאו בצורה ברורה ומפורטת, יחד עם פירושים נרחבים, על הדף – בסמוך ללשון רבינו ז"ל – תחת הכותרת "מראה מקומות וצינונים".

דבר חשוב נוסף במהדורה זו הוא השמירה על לשונם המקורית של בעלי המראי מקומות, ובפרט לשונו של הרב מטשערין, שיגע וטרח בספר המידות ומצא בו דרכי לימוד מחודשים, כפי שניתן לראות על ידי לימוד בספר.

חידוש נוסף בספר זה הוא הצגת מראי מקומות שלא פורסמו קודם לכן, שנמצאו בכתבי ר' פינחס יהושע תלמיד מוהרנ"ת, ובשולי ספר המידות של ר' נחמן ב"ר שכנא שטרנהארץ. גילוי מראי המקומות הללו התאפשר בזכות עבודתו של ר' אליעזר חשין הי"ו. ברצוני להביע את תודתי על עבודתו הרבה, ותרומתו לספר זה. מכיון שכתבי יד אלו הגיעו לידי אחרי סיום העבודה, הם מובאים בנספח בסוף הספר, ומצוינים בסימון כזה: (*).

בנוסף, בנספח בסוף הספר צורף מאמר "ישיבת אנשי מידות", ממעלת ספר המידות ושיטת הלימוד בו, שנכתב על ידי הרה"ח ר' ישראל יצחק בזאנסון שליט"א, ונדפס בספרו "מסילת הקשרים". הכרת תודה והערכה רבה למחבר על הסכמתו לפרסם את המאמר החשוב בספר.

בסוף הספר צורפו מפתחות מפורטות לספר המידות באדיבות מכון מלא וגדיש. תודה רבה למכון על תרומתו.

נקודות הנוגעות למבנה המדור "מראה מקומות וציורים"

במראה מקומות מפסוקים, מובאים כל הפסוקים בשלמותם, ומודגשים המילים שצוטטו על ידי רבותינו המחברים.

במראה מקומות מהגמרא הבאתי את גירסת העין יעקב, וכן את ציון הסימן בספר זה. כמו כן המפרשים המובאים על הגמרא, הם בדרך כלל מהמפרשים שהודפסו סביב העין יעקב.

כמו כן, במקרים מסוימים ראיתי לנכון להוסיף ביאורים והסברים לרמזים, למאמרי חז"ל ולסוגיות גמרא הכתובות בארמית, וכן הרחבתי בביאור סוגיות קשות. כל אלו מובאים בהערות בתחתית העמוד.

בליקוט ועריכת ספר זה נסמכתי רבות על דברי מוהרנ"ת והרב מטשערין בהקדמותיהם. על מנת להבין את הדרך הנכונה ללמוד את הספר, מומלץ לעיין בהקדמות הנ"ל.

בעמודים הבאים תמצאו הסברים מפורטים על מבנה הספר ועל המדורים השונים. כדאי לעיין בהם קודם הלימוד.

לידיעת הלומדים !

ספר זה, אף שנכתב בבירור ובהגהה מדוקדקת, הינו הצעה ללימוד בלבד. הליקוט, הפיסוק והניקוד שבו מוצגים כפי הבנתי הדלה. אין בספר משום הסבר וביאור לכוונת רבותינו הק'. ויהי רצון שלא תצא חס ושלום תקלה מתחת ידי.

ונסיים בתפילת הרב מטשערין, בספרו "תפילות ותחנונים" תפילה מ"ז:

רבונו של עולם, זכנו לעסוק הרבה בתורתך הקדושה בכל יום ויום, ואזכה ללמוד בספרים הרבה שנתחברו על ידי חכמיך הקדושים, ותתן לי חכמה בינה ודעת, עד אשר שבכל ספר וספר שאהיה מעין ולומד בו, אזכה להבין היטב כוננת המחבר באמת לאמתו ולא אשגה בכוננתו ולא אפרש בו פרוש זר חס ושלום. ותזכנו שאחר שאזכה לעמוד על כוננת דבר הספר לאמתו, אזכה לעין עוד ולהסתכל היטב על אותיות התורה שבו, עד שעל ידי זה יתחילו האותיות להאיר ולהצטרף בבחינת 'אותיות בולטות ומצטרפות'. עד שאזכה לראות על ידי זה בהספר חדשות ונפלאות וצדופים חדשים מה שבעל המחבר בעצמו לא כון לזה כלל. ויקים בי מקרא שכתוב: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". אמן כן יהי רצון.

יהי רצון שספר זה יהיה לתועלת לכל הלומדים והמעיינים בספריו הק', ונזכה ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים ככל הכתוב בו.

המלקט והמסדר

נתנאל עובד

עיה"ק צפת ת"ו

ה'תשפ"ה

ספר המדות דָּרָךְ

קלו: **א** כָּל הַדְרָכִים שֶׁאֵדָם הוֹלֵךְ בָּהֶן, הֵפֵל מֵהֶשֶׁם יִתְבָּרַךְ, וְהֵם רְצוֹן הַשֵּׁם. אֲכָל אֵין לָךְ אֲדָם שְׂיָבִין אֶת דְּרָכּוֹ, אֲלֵא מִי שְׁהוּא עֲנִיו: ["מֵה' מַצְעֲדִי גָבַר, וְאֲדָם מֵה' יָבִין דְּרָכּוֹ"].

ב כִּשְׁתִּשָּׂא אֶצְלָךְ אֲבָנִים הַנִּמְצָאִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, תִּצְלַח מִחַיִּית רַעוּת:

י ["כִּי עִם אֲבִי הַשָּׂדֶה בְּרִיתְךָ. וְחַיַּת הַשָּׂדֶה הִשְׁלֵמָה לָךְ"].

יא תִּפְלֹחַ שֶׁל יוֹנָה הַנְּבִיא הִיא סִגְלָה לֹאמַר עַל הַיָּם:

יב עַל יְדֵי לִוְיָהּ הָאָדָם נִשְׁמָר מִכָּל הָזֶק בְּדֶרֶךְ:

יג מִי שֶׁאֵין לוֹ לִוְיָהּ, יַעֲסֹק בַּתוֹרָה:

יד הָאָדָם קוֹנֶה מְקוֹם הַלּוֹכוֹ:

מראה מקומות וציטוטים

ה **ט** כְּתִיב בְּמִשְׁלֵי (כ, כד): מֵה' מַצְעֲדִי גָבַר וְאֲדָם מֵה' יָבִין דְּרָכּוֹ:

י כְּתִיב בְּאִיּוֹב (ה, כג): כִּי עִם אֲבִי הַשָּׂדֶה בְּרִיתְךָ וְחַיַּת הַשָּׂדֶה הִשְׁלֵמָה לָךְ:

יא כְּתִיב בְּיוֹנָה (ב, ב-ז) תְּפִילַת יוֹנָה הַנְּבִיא בַּעַת שְׁהַפְלִיג בַּיָּם: וְתִפְלַח יוֹנָה אֶל ה' אֱלֹהָיו מִפְּנֵי הַדָּגָה: וַיֹּאמֶר קְרָאתִי מִצָּדָה לִי אֶל ה' וַיַּעֲנֵנִי מִכַּטְּנִן שְׂאוֹל שְׂוַעֲתִי שְׂמַעַתְךָ קוֹלִי: וְתִשְׁלִיכֵנִי מִצּוֹלָה בְּלִבָּב יָמִים וְנָהָר יִסְכְּבֵנִי כָּל מִשְׁבָּרֶיךָ וְגִלְיָךְ עָלַי עֲבֹר: וְאֵין אִמְרָתִי נִגְרָשְׁתִּי מִגִּגְד עֵינֶיךָ אֶךְ אוֹסִיף לְהַבִּיט אֶל הַיֵּכָל קִדְשֶׁךָ: אֶפְסֹנִי מִיָּם עַד נֶפֶשׁ תְּהוֹם וְיִסְכְּבֵנִי סוּף חֲבוּשׁ לְרֹאשִׁי: לְקַצְבֵי הָרִים יִרְדְּתִי הָאָרֶץ בְּרִיתִי בְּעַדִּי לְעוֹלָם וְתַעַל מִשְׁחַת תִּי ה' אֱלֹהִי: בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נֶפֶשִׁי אֶת ה' יִזְכְּרִתִּי וְתִכְבֹּד אֱלֹהִי תִפְלֹחִי אֶל הַיֵּכָל קִדְשֶׁךָ: מִשְׁמָרִים הִכְלִי שׂוֹא חֲסֵדִם יַעֲבֹד: וְאֵין בְּקוֹל תוֹרָה אֲזַכָּקָה לָךְ אֲשֶׁר נִדְרָתִי אֶשְׁלֶמָה יִשְׁוַעֲתָה לָהּ:

יב אִיתָא בְּסוּטָה (מו ע"ב, אות קיז): אִמַּר רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר רַב, כָּל הַמְּלֹחֶה אֶת חֲבֵרוֹ (אִפְּיֵל) אֲרַבֵּעַ אַמּוֹת בַּעֲרִי, אֵינִי נִיּוּק, רַבִּינָא אֱלוֹיָהּ (לִיּוּה) לִרְבָּא בַר יִצְחָק אֲרַבֵּעַ אַמּוֹת בַּעֲרִי. מֵטָא לִידֵיהּ

הזיקא ואיתציל (בא לידו הזק, וניצל ממנו). ופירש רש"י: אֵינוֹ נִיּוּק, אוֹתוֹ הִיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ.

יג אִיתָא בְּסוּטָה (מו ע"ב, אות קיז): אִמַּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, הִיָּה מַהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְאֵין לוֹ לִוְיָהּ, יַעֲסֹק בַּתוֹרָה, שְׁנֵאמַר "כִּי לִוְיָתָן חָם לְרֹאשֶׁךָ, וְעֲנָנִים לִגְרוֹנוֹתֶיךָ" (משלי א), וְכַתֵּב הַמְּהַרשָׁא: כִּי הַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִחִידִי בְּלֹא לִוְיָהּ דִּמּוֹ בְּרָאשׁוֹ וְצִרִּיךְ חָן וְרוּחָמִים כְּמוֹ שֶׁתִּקְנוּ בַּתְּפִלַת הַדֶּרֶךְ וְתִתְּנוּ לַחֵן וּלְחֶסֶד כִּי בַּעֲיִיךְ וּבַעֲיִי כָּל רוֹאִינוֹ, וְעַל כֵּן אִמַּר שֶׁהַתוֹרָה שְׂנוּסָק בָּהּ תְּהִיָּה בְּמִקּוֹם לִוְיָהּ לִיתֵן לוֹ חָן לְרֹאשׁוֹ בַּעֲיִי כָּל רוֹאִינוֹ וְשֵׁלָא יִהְיֶה דִּמּוֹ בְּרָאשׁוֹ, וְכֵן שְׁנִינוּ פ"ג דְּאַבּוּת הַמַּהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִחִידִי וּמִפְּנֵה לְבוֹ לְבַטְלָה הִרִי זֶה מִתְחַיִּיב בְּנַפְשׁוֹ. וּמִסִּים הֵכָא בְּהָאֵי קְרָא "וְעֲנָנִים גִּוִּי" כִּי תְּהִיָּה הַתוֹרָה לָךְ לְעֹזֵר בְּמִקּוֹם בְּנֵי עֲנָק וּגְבוּרִים שְׁלֹא תַצְטָרֵךְ לְגַבּוּרִים שִׁישְׁמֹרֶךָ וְק"ל. וּמוֹכָא בְּעִירוּבִין (נד ע"א, אות כב) אוֹתוֹ הַעֲנִין בְּשִׁינוֹ לְשׁוֹן.

יד אִיתָא בְּבַבְבָּ בְּתַרָּא (ק ע"א, אות פט) בַּעֲנִין קִינִין בְּקִרְקַע: תְּנִיא, הֵלֵךְ בָּהּ (בְּשִׁדָּה שְׂרוּצָה לְקוֹנָה) לְאַרְכָּה וּלְרַחְבָּהּ, קִנָּה מְקוֹם הַלּוֹכוֹ, דְּבִרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (....) אִמַּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּכָתִיב "קִם הַתְּהַלֵּךְ בִּארְצֶךָ לְאַרְכָּה וּלְרַחְבָּהּ כִּי לָךְ אֲתַנְנָה" (בְּרֵאשִׁית יז).

1 כֹּא שֶׁאֲבָרְהָם אֲבִינוֹ קִנָּה אֶת הָאָרֶץ בְּהִילּוֹךְ בְּלָבָד.

דוגמא מעמוד קל"ו

א ספר המידות. במהדורה זו השתדלנו להביא את הנוסח המדויק כפי שהודפס בדפוס מוהרנ"ת בשנת תקפ"א, בשילוב הגהות הרב מטשערין. הניקוד והפיסוק נעשו בהתאם להבנתנו ככוונת רבינו, על פי המראה מקומות.

ב מראה מקומות מוהרנ"ת. מובאים בכתב יותר קטן, ובדרך כלל בסוגריים, במקומם - בסמוך ללשון רבינו, כפי שהודפס בדפוס מוהרנ"ת בשנת תקפ"א.

ג מראה מקומות מהר"ר נחמן מטשערין. הועתק את באות מדפוס ראשון, שנת תרל"ד; כולל סימוני הסוגריים שנכתבו במכוון, כמובא בהקדמת הרב. הסימן הנוסף אותו ציין הרב בהקדמתו, מובא בסימון כזה: ❖. (ראה דוגמא בעמוד תעט, על סעיפים ק-קנב).

ד מראה מקומות מהר"ר צדוק הכהן מלובלין. חיבור זה הודפס לראשונה בשנת תע"ר. מכיון שרוב המראי מקומות אותם ציין מהר"ר צדוק תואמים למראי מקומות מהר"ר מטשערין, הובאו כאן רק המראי מקומות הנוספים.

מראה מקומות וצינונים

ה **יא** איתא בפסחים (ק"ג ע"ב, אות נב): ארבעה אין הדעת סובלתן, אלו הן, דל גאה, עשיר מכחש, זקן מנאף ופרנס המתגאה על הצבור בחינם. ופירש רש"י: אין הדעת סובלתן, אפילו הן עצמן מתחרטין לאחר זמן ונבזין הן בפני עצמן.

יב כתיב בדברים (כג, כד): מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך נדרה אשר דברת בפיה: ואיתא בראש השנה (ו ע"א, אות א): תנו רבנן "מוצא שפתיך", זו מצות עשה. "תשמור", זו מצות לא תעשה. "ועשית", אזהרה לבית דין שיעשין. "כאשר נדרת", זה נדר. "לה' אלקיך", אלו חטאות ואשמות, עולות ושלמים. "נדרה", כמשמעה. "אשר דברת", אלו קדשי בדק הבית. "בפיה", זו צדקה. ואיתא בלקוטי מוה"ר (ח"א כט, ט): וזה עיקר תיקונו של המשא ומתן שיכוון בכל הילוך והילוך, ובכל דיבור ודיבור, שהוא הולך ומדבר בשעת המשא ומתן, שכוונתו כדי שירוויח כדי שיתן צדקה. (...) וזה שאמרנו חז"ל 'בפיה' זו צדקה, שאז הדיבור מותר. (ועוד איתא שם (ח"ב, טו): ועל ידי הצדקה נעשה פה קדוש של הצדיק כנ"ל, וזה בחינת 'בפיה' זו

ז עין בליקוטי הלכות, הלכות דינים ג, כא. ז. וכתב ר"י בבור שור על הפסוק בויקרא (ט, ב) "קדושים תהיו כי קדוש אני": ונאה לקדוש שיהיו משרתיו קדושים, כי אין מושל קדוש יכול לסבול סביביו משרתים אלא אם כן קדושים. דכתיב "מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים", הא לדבר אמת כל משרתיו צדיקים, שכל אדון כדומה לו, וכל שכן מלך המלכים שראוי להיות משרתיו קדושים.

צדקה, שעל ידי צדקה נעשה הפה של הצדיק כנ"ל. **כתיב במשלי (ח, ח): בצדק קל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש:**

כתיב בתהלים (נח, ב): האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם:

יג כתיב בתהלים (קמו, ו): עשה שמים נאמן את הים ואת כל אשר בהם השמר אמת לעולם:

יד כתיב במשלי (י, יח): מכסה שגא שפתי שקר ומוצא דבה הוא קסיל: ופירש רש"י: מכסה שגא שפתי שקר. החונף שפתי שקר ומכסה שגא בלבו. ופירש המצודות דוד: מכסה שגא. המכסה השגא בלב ואינה עוזבה גורם עוד עבירה לדבר שפתי שקר להראות עצמו כאוהב.

מז כתיב במשלי (יא, יח): רשע עשה פצלת שקר וזרע צדקה שקר אמת:

מז כתיב במשלי (כו, כח): לשון שקר ישגא דכיו ופה חלק וצשה מרחה: ופירש המלבי"ם: דכיו. משורש דכא.

יז כתיב במשלי (כט, יב): משל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים:

דוגמא מעמוד ד'

ה **מראה מקומות וצינונים**. מדור זה מרחיב ומבאר את כל הצינונים ומראי המקומות המובאים למעלה. בכדי להקל על המעיין, מובאים על הדף: הפסוקים, קטעי הגמרא והמדרש וכו' אותם ציטטו רבינו, מוהר"ת, מהר"ג מטשערין והר"ר צדוק – עם הקדמות ומפרשים הנוגעים לענין. כמו כן מובאים במדור זה ליקוטים מספרי רבינו ותלמידיו, המוסיפים נופך על סעיפי ספר המידות.

בכתב קטן מובאים דברי הקדמה למובאות, מראי מקומות ותרגומים נצרכים. **1**
במראה מקומות מפסוקים, ליקטנו את כל הפסוקים בשלמותם, והדגשנו את המילים המצוטטות. במראה מקומות מהגמרא הבאנו את גירסת העין יעקב, וכן את ציון הסימן בספר זה.

הסימן (...) מסמן דילוג בקטע המקורי. **2**
במקרה שיש כמה מובאות על אותו סעיף, ההרחבות יובאו בסדר הבא: א. הרחבות הפסוקים והסימנים מרבינו ז"ל המובאים בתוך ספר המידות. ב. הרחבת מראי המקומות ממוהר"ת. ג. הרחבת מראי המקומות מהר"ג מטשערין. ד. הרחבת מראי המקומות מהר"ר צדוק. ה. ליקוטים מספרי רבינו ותלמידיו. השתמשנו בסימן כזה: **3**, להפריד בין הצינונים המובאים על אותו הסעיף.

1 הערות. במדור זה הבאנו הסברים למראה מקומות, הוספות, תרגומים ושינויי נוסחאות. מספור ההערות מתחיל מחדש בכל אות חדשה בספר המידות (מאותיות הא"ב). מסומן בהפניה, ראה: **4**

ספר המדות

מרבין הגדול והקדוש נהירו דצוּינא
לאורייתא הגאון האמיתי האלקי
מ' ר' **נחמן** ז"ק"ל צעהמ"ח ספרי ליקוטי
מוהר"ן נין ונכל קדוש ישראל סצא דסצין וכו'
מ' **ישראל** צעש"ט ז"ק"ל :

בראש הומיות יקרא מעשה איש ופקודתו.
במה יזכה נער את ארחו להטיב
אחריתו. יריע אף יצריח מעלת קדושת כל המדות
הטובות יקר תפארת גדולתם. ולעומת זה פגם
הגדול והנורא של כל מדה רעה ר"ל עוצם גנות
חרפתם. שומר נפשו ירחק מהם לבל ילכד ברשתם.
פקח עיניך וראה כמה גדול כח המדות וסגולתם.
יעלה לשמים שיאם ואחיזתם. אם בעל נפש אתה
תמצא מרגוע לנפשך אשר ייטב לך לעד. למען
תלך לבטח דרכך ואשוריד לא תמער :

והוספנו זו עתה מראה מקומות צתני"ך וגמ'
ומדרשים וזה"ק ומפרשים על רוצ העניינים
המצואים צשני הא"צ :

לפרט ז.ה. י.נ.ח.מ.נ.ו. מ.מ.ע.ש.י.נ.ו. לפ"ק

אמת א חגיגה יד,
סימן יא, אל תאמרו מים
כר. עיין כותב בהגהת
רש"י שם. ב יבמות
סה, סימן לג. ג סוטה
מב, סימן קר. סנהדרין
קג, רא.

אות א אמת

- א מי שרוצה לדבק את עצמו בהשם יתברך, עד שילך
במחשבתו מהיכל אל היכל ויראה את ההיכלות בעיני
השכל, ישמר את עצמו מלומר שקר אפלו בטעות:
ב מתר לשנות בדבר השלום:
ג כת שקרים אינם מקבלים פני השכינה:

מראה מקומות וציורים

אמת

א איתא בחגיגה (יד ע"ב, אות יא): תנו רבנן, ארבעה נכנסו לפרדס, אלו הן, בן עזאי, בן זומא, ואחר, ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא, כשתכנסו אצל אבני שיש טהור, הזהרו שלא תאמרו, מים מים. משום דכתיב "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים קא). ופירש רש"י: שיש טהור. מבהיק כמים צלולין. אל תאמרו מים מים. יש כאן איך נלך. ומובא בפירוש הכותב: מצאתי בערוך (ערך אבן) פירוש ברייתא זו וז"ל, ארבעה נכנסו לפרדס זהו מפורש בהיכלות רבתי ובהיכלות זוטרת, שהיו עושים מעשים ומתפללין תפלות בטהרה ומשתמשין בכתור וצופין בהיכלות ורואין היאך משמרות מלאכים במעמדם והיאך היכל אחר היכל ולפנים מהיכל. וקאמר להו רבי עקיבא כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהורים, אל תאמרו מים מים, פירוש, כי מי שהוא מגיע בצפייתו לאותו מקום נראין לו שם מים רבים ואין שם מים אלא דמות בעלמא נראית, ואם אמר הרי אלו מים נהדף, לפי כי שקר הוא אומר. וכן מפורש בהיכלות רבתי בלשון הזה, מפני ששומרי פתח היכל שיש מטילין אלף אלפי גלי מים ואין שם אפילו טיפה אחת אלא אויר זיו אבני שיש טהור שהן צלולות בהיכל שהיה זיו פניהם דומה למים, ואם אמר מים הללו מה טיבן וכו'.^א ברייתא, ולא שהם עולין במרום אלא בחדרי לבם רואין וצופין

כאדם הרואה וצופה בעיניו דבר ברור ושומעין ואומרים ומדברים כעין הסוכה ברוח הקודש.

ב כתיב בבראשית (ג, טו-יז): ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אתו: ויצו אֵל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר: כה תאמר לי יוסף אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדִּי אֲלֵכִי אֲבִיךָ וַיִּכְךָ יוֹסֵף בְּדַבָּרָם אֲלֵיוֹ: ואיתא ביבמות (סה ע"ב, אות לג): ואמר רבי אלעאי משום רבי אלעזר ברבי שמעון, מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום, שנאמר "אביך ציוה וגו", כה תאמר ליוסף, אנא שא נא". ופירש רש"י: אביך ציוה. יעקב לא ציוה אלא הם שינו מפני דרכי שלום.

♦ איתא בליקוטי הלכות (רבית ה, לו): מותר לשנות בדבר השלום, שבשביל השלום צריכין לשנות ולהרחיק האמת, כי אדרבא, זהו עצם האמת שה' יתברך חפץ בו, לשנות האמת בשביל השלום, שזהו בחינת מה שה' יתברך השליך האמת שקיטרג על בריאת האדם, שרמז בזה שצריכין להשליך ולהרחיק אמת כזה שבאים ממנו קטרוגים ומחלוקת.^ב

ג איתא בסוטה (מב ע"א, אות קו): אמר רב ירמיה בר אבא, ארבע כתות אין מקבלות פני שכינה, כת לצים, כת שקרים, כת חנפים, כת מספרי לשון הרע. (...) כת שקרים דכתיב "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים קא). ואיתא בסנהדרין (קג ע"א, אות רא) באותו הלשון.

א. ואף על פי שהיה כאן שקר בטעות, כי הם ראו מים, בכל זאת זה נקרא שקר. ב. עיין שם עוד באות לה ובתחילת אות לו.

ד מגילה יג, סימן יז.
בבא בתרא קכג, קח.
ח סנהדרין כט, מה.
ו שם צב, קמ, כל
המחליף בדיבורו וכו',
רמז. ז שם צז, קסו,
אתרא דשמיא קושטא,
עין שם.

ד שְׂרִי לָהּ לְצִדִּיקָא לְסִגְוֵי בְּרַמָּאוּתָא עִם רַמָּאי:

ה כָּל הַמוֹסִיף גּוֹרֵעַ:

ו עַל יְדֵי שְׁקֵר בָּאִים הִרְהוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה:

ז עַל יְדֵי אֱמֶת לֹא יָמוּת קֶדֶם זְמַנו הַקָּצוּב:

מראה מקומות וציטוטים

שחשש משקר), "והייתי בעיניו כמתעתע" (בראשית כז), וכתוב התם (לגבי עבודה זרה) "הכל המה מעשה תעתועים" (ירמיה י).

ז איתא בסנהדרין (צז ע"א, אות קסו): "אמר רבא, מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא. אמר לי ההוא מרבנן, ורב טוביה שמיה, ואמרי לה רב טביומי שמיה, דאי הווי יהבי ליה כל חללי דעלמא, לא הוה משני בדבוריה. זימנא חדא, איקלע לההוא אתרא, וקושטא שמיה, ולא הווי משנו בדבוריהו, ולא הוה מיית איניש מהתם בלא זימניה. נסיבי איתתא מנהון, והווי ליה תרתין בנין מינה. יומא חד, הוה יתבא דביתהו וקא חייפא רישא, אתאי שיבכתא, טרפא אדשא. סבר, לאו אורח ארעא. אמר לה, ליתא הכא. שכיבו ליה תרתין בניה. וכתב העיון יעקב בענין 'זמנו הקצוב': זה שאינו משנה בדיבורו, גם הקב"ה לא שינה דיבורו מהשנים שנקצב לו בשעת לידתו. וכתב המהרש"א: "בלא זימניה כו'. כי חותמו של הקב"ה הוא אמת ובו קיים את העולם כמו שכתוב בתחלת מעשה הבריאה "בראשית ברא אלקים" סופי תיבות אמת, ובסוף הבריאה "ברא אלקים לעשות" סופי תיבות אמת. והרי המשנה בדבורו מהרס החותם וקיומו של עולם ואף אם מהרס ופוחת ממנו מספר המועט שהוא א' נשאר מת, ובהיפך מי שלא משנה בדבורו הוא מקיים עצמו ועולמו בחותמו של הבריאה שהיא אמת, והיינו דלא מת איניש בלא זמניה שהשקר מביא מיתה בלא זמן.

ך איתא במגילה (יג ע"ב, אות יז): ומאי צניעות היתה בה ברחל, דכתיב "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא" (בראשית כט) וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא. "אלא אמר לה מינסבא לי, אמרה ליה אין, מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה, אמר לה אחיו אנא ברמאות, אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגווי ברמיותא, אמר לה אין, "עם נבר תתבר ועם עקש תתפל" (שמואל ב כב). ופירש המצודות ציון (שמואל ב כב, כז): נבר תתבר. מלשון ברור ונקי. עקש תתפל. ענין שניהם עקמיות, כמו "דור עקש ופתולול". ואיתא בבבא בתרא (קכג ע"א, אות קח) באותו הלשון.

ה איתא בסנהדרין (כט ע"א, אות מה): אמר חזקיה, מנין שכל המוסיף, גורע, שנאמר "אמר אלקים לא תאכלו ממנו, ולא תגעו בו" (בראשית ג). רב משרשיא אמר מהכא "אמתים וחצי ארכו" (שמות כה). רב אשי אמר "עשתי עשרה יריעות" (שם כו). ופירש רש"י: ולא תגעו בו. הקב"ה לא הזהירם על הנגיעה ומתוך תוספת גירעו שדחף הנחש את חוה על האילן עד שנגעה בו אמר לה ראי שאין מיתה על הנגיעה אף על האכילה לא תמותי. אמתים. דל אל"ף מהכא קרי ביה 'מְתִים', הוי שתי מאות אמה. עשתי עשרה. דל עיי"ן מהכא הווי להו שתיים עשרה.

ן איתא בסנהדרין (צב ע"א, אות קמ): אמר רבי אלעזר, כל המחליף בדבורו, כאילו עובד עבודה זרה. כתיב הכא (לגבי יעקב אבינו לפני קבלת הברכות מיצחק,

ג. ביאור הגמ': אלא אמר לה יעקב לרחל, הינשאי לי, אמרה לו כן, אבל אבא רמאי הוא ולא תוכל לו, אמר לה אחיו אני ברמאות, אמרה לו וכי מותר לצדיקים להתנהג ברמאות, אמר לה כן, "עם נבר תתבר ועם עקש תתפל". ד. ביאור הגמ': אמר רבא, בתחילה היית סבור שאין אדם בעולם שידבר תמיד אמת. אמר לי אותו תלמיד חכם, ורב טוביה שמו, ויש אומרים רב טביומי שמו, שאם יביאו לו כל אבנים טובות ומרגליות שבעולם לא היה משנה בדיבורו. פעם אחת הגיע למקום ו'אמת' שמו, ולא היו אנשי המקום משקרים, ולא היה מת אחד מהם קודם זמנו. נשאתי אשה מהם, והיו לי שני בנים ממנה. יום אחד ישבה אשתו, וחפפה את ראשה. באה שכנתה, ודפקה על הדלת. סבר, אין זה דרך ארץ לומר היכן היא, הואיל והיא חופפת ראשה. אמר לאותה שכנה, אשתי איננה כאן. מתו לו שני בניו.

ח (וזכירה יג, וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, עיין רש"י, רמז קצת). ט (שם, והיה כי ינבא וכו', כי שקר דברת, מובן קצת). י ברכות לו, מעשה ברבן גמליאל וכו', עיין בונה שם סימן קכ. ועיין פסחים קיג נא.

ח מרות פיו של השקנן נעשה היצר הרע, וכשיבוא משיח אז לא יהיה שקר, ובשביל זה לא יהיה יצר הרע בעולם:

ט מי שהוא איש אמת, אזי הוא מכיר באחר, אם אחר דובר שקר אם לאו:

י הסימן של השקר - כשלא יסכימו עליו רבים, והוא משלשה שהקדוש ברוך הוא שונאן:

מראה מקומות וצייונים

י איתא בברכות (לו ע"א, אות קב) בענין ברכה אחרונה על פירות שבעת המינים: כל שהוא משבעת המינים, רבן גמליאל אומר שלוש ברכות, וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלוש. ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעליה ביריחו, והביאו לפניהם כותבות (תמרים) ואכלו, ונתן רבן גמליאל רשות לרבי עקיבא לברך, קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלוש. אמר לו רבן גמליאל, עקיבא, עד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת. אמר לו, רבינו, אף על פי שאתה אומר כן, וחברין אומרים כן, למדתנו רבינו, יחיד ורבים הלכה כרבים. וכתב בפירוש הבונה: מאמר קדום ואמיתי הוא, השקר לא יסכימו עליו רבים, ולזה אמרה תורה 'אחרי רבים להטות', כי כבר אפשר שיטעה היחיד או המעטים מאיזה פרט מהסברא אף אם יהיה נכון בשאר העיונים, לזה אמר רבי עקיבא לרבן גמליאל אף על פי שאתה אומר כן, כלומר, אתה גדול ונשיא ישראל, כיון שבנדון זה חברין אומרים בהפך, יש לנו לעמוד על הכלל אחד לא יכזב יחיד ורבים הלכה כרבים.^ה

♦ איתא בפסחים (קיג ע"ב, אות נא): תנו רבנן, שלושה הקב"ה שונאן, המדבר אחד בפה ואחד בלב, והיודע עדות לחברו ואינו מעיד לו, והרואה דבר ערוה בחברו ומעיד בו יחיד. וכתב המהרש"א: שלושה הקב"ה שונאן כו'. אלו ג' מידות נוגעין בין איש לחברו, אלא דקאמר כל האהוב למטה אהוב הוא גם למעלה, וכחאי גוונא קאמר בג' שהקב"ה שונאן המדבר אחד בפה כו', נוגעים בין איש לחברו, וקא משמע לן דכל שאינו נוח לבריות אינו נוח למקום.

ח כתיב בזכריה (יג, ב) נבואה על ימות המשיח: וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נֹאֵם ה' צְבָאוֹת אֲכָרִית אֶת שְׁמוֹת הָעֶצְבִּים מִן הָאָרֶץ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ: ופירש רש"י: וגם את הנביאים. נביאי שיקרא. רוח הטומאה. יצר הרע. ופירש המצודות דוד: אעביר מן הארץ. ר"ל היצר הרע לא יהיה עוד ולא ימצא עוד מי שינבא שקר כי תמלא הארץ דעה ויכירו השקר.

ט כתיב בזכריה (יג, ג) בהמשך למובא בסעיף הקודם (ח): וְהָיָה כִּי יִנְבֵּא אִישׁ עוֹד וְאָמְרוּ אֵלָיו אָבִיו וְאָמְרוּ יִלְדָּיו לֹא תַחֲיָה כִּי שֶׁקֶר דִּבַּרְתָּ בְּשֵׁם ה' וְדָקְרָהוּ אָבִיהוּ וְאָמְרוּ יִלְדָּיו בְּהִנָּבְאוֹ: ופירש המצודות דוד: כי ינבא. ר"ל נבואת שקר. לא תחיה וגו'. לא מהראוי שתשאר חי כי מה שדברת בשם ה' הוא שקר כי מדעתם יכירו השקר ולכן ידקרו אותו אבותיו בחרב בעבור הנבאו בשקר ולא יחוסו עליו.

♦ איתא בליקוטי הלכות (אפורפוס ג, טז): כל השקרים הם בחינת עלמא דפרודא, בחינת פרוד בין הקול והדיבור. ועל כן ניכרין דברי אמת, ומי שהוא איש אמת יכול להכיר באחר אם הוא דובר שקר, כמו שכתוב בהא"ב (ספר המדות). כי כשמדבר איזה שקר אי אפשר שיתיישב ויתייחד ויתקשר אצלו הקול עם הדיבור. ומי שהוא מבין ומסתכל על האמת יכול להכיר בקולו שמדבר שקר, כי בוודאי אין הקול מיושב עם הדיבור כשמדבר שקר.

♦ איתא בליקוטי עצות חדש (אמת, יד): על פי רוב התמימי דרך הם מבינים ביותר על כל מיני רמאות שבעולם ודייקא על ידי דרכי התמימות שלהם, כי מי שהוא איש אמת אזי הוא מכיר באחר אם הוא דובר שקר אם לאו.

יח הושע ד, אין אמת ואין חסד, עיין תרגום. יט שם ז, כרפאי לישראל ונגלה עון וכו', כי פעלו שקר כו', עיין רש"י. כ שם ז, ואנכי אפרם והמה דברו עלי כזבים, מוכן. תהלים כה, תם וישר יצרוני כו', פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו. ושם כו, בתומי אלך, פדני וחנני. ושם לא, פדית כו', אל אמת. כא יונה ד, וירע אל יונה כו', כי טוב מותי מחיי, עיין רש"י. מראה מקומות מזהר"ג מלובליץ כא תענית כג. [ומיונה].

יח כְּשֵׁאִין אֱמֶת אֵין חֶסֶד. גַּם אֵינוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עִם בְּנֵי אָדָם:

יט הַשֶּׁקֶר מַעֲכֵב אֶת הַיְשׁוּעָה,

כִּי הַשֶּׁקֶר מַגְלֶה עֲוֹנוֹתָיו בְּדִי שֶׁלֹא יוֹשִׁיעֵנו לוֹ:

כ הָאֱמֶת הוּא פֹדֶה מִכָּל הַצָּרוֹת:

כא טוֹב לְאָדָם שְׂמִימֻת מִשְׁיחִיָּה וְיִהְיֶה שֶׁקֶרן בְּעֵינֵי בְנֵי אָדָם:

מראה מקומות וצייונים

◆ כתיב בתהלים (כו, יא): וְאֲנִי בְתוֹמֵי אֶלְךָ פְּדִנִי וְחַנְנִי: ופירש המצודות דוד: ואני. אבל אני הלא בתומי אלך לזה פדני ממיתת החטאים.

◆ כתיב בתהלים (לא, ו): בִּדְרֹךְ אֶפְקִיד רוּחִי פְּדִיתָה אוֹתִי ה' אֵל אֱמֶת:

כא אנשי נינוה שבו מדרכם הרעה, וה' החליט לא להפוך את העיר. יונה הנביא הבין שנבואתו לא תתקיים. כתיב ביונה (ד, א-א): וַיֵּרַע אֵל יוֹנָה רָעָה גְדוֹלָה וַיַּחֲרֹ לוֹ: וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' הֲלוֹא זֶה דְּבָרִי עַד הַיּוֹתֵי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדְמָתִי לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה כִּי יִדְעָתִי כִּי אַתָּה אֵל חַנּוּן וְרַחוּם אֲרָךְ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְנֶחֱם עַל הָרָעָה: וְעַתָּה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: ופירש רש"י: וירע אל יונה. אמר עכשיו יאמרו העכורים שאני נביא השקר. ואיתא בכד הקמח (כפורים): ועתה ה' קח נא את נפשי ממני וגו'. לפי שאתה מתנחם על הרעה אשר דברת על אנשי נינוה הרשעים שלא היתה תשובתם לכבודך וחיבתני וגזרת עלי לבא להם בשליחותך ונמצא אני כזבן בעיניהם בדברי, ומפני זה אני רואה כי טוב מותי מחיי. והקב"ה חיוק הטעם הזה בידו ואמר לו ההיטב חרה לך, ואין זה לשון תמיהה כי אם לשון ודאי אמר לו השי"ת ראוי הוא הדבר הזה שיחרה לך.

◆ איתא בתענית (כג ע"א, אות נו) על חוני המעגל: "אמר רבי יוחנן, כל ימיו של אותו צדיק, היה מצטער על מקרא זה "שיר המעלות בשב"ח ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (תהלים ככו), אמר, מי איכא דניינס

יח כתיב בהושע (ד, א): שָׁמְעוּ דְבַר ה' בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי רִיב לָהֶם עִם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי אֵין אֱמֶת וְאֵין חֶסֶד וְאֵין דִּיעַת אֱלֹקִים בְּאָרֶץ: ותרגם יונתן: קבילו פתגמא דה' בני ישראל ארי דינא קדם ה' עם יתבי ארעא ארי לית עבדי קושטא ולית גמלי חיסדא ולית דמהלכין בדחלתא דה' בארעא:

יט כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים ורעו שמוך כי פעלו שקר וגנב יבוא פשט גדוד בחוץ: ופירש רש"י: כרפאי לישראל. כשאני חפץ להושיעם ולרפאות עוונותם נגלו לפני כי פעלו תמיד שקר וגנבים מהם תמיד באים וגונבים ממון חבריהם ואף פושטים גודדיהם בלסטיות ללסטם את חבריהם. ופירש המלבי"ם: שקר. יש הבדל בין שקר וכזב, שהכזב ידומה בשעתו שהוא אמת, והשקר הוא השקר הנגלה תיכף בגלוי ולא יתעטף במסווה האמת.

כ כתיב בהושע (ז, א): אוֹי לָהֶם כִּי נִדְדוּ מִמֶּנִּי שֹׂד לָהֶם כִּי פָשְׁעוּ כִּי וְאֲנִי אֶפְדֶּה וְהִמָּה דְּבָרוֹ עָלֵי כְּזָבִים: ופירש רש"י: ואנכי אפדם. אני הייתי חפץ לפדותם מרעה אשר הם בה והם דברו עלי כזבים אמרו אל ירמיה שקר אתה מדבר לא שלחך ה' לאמר אל תבואו מצרים. ופירש המצודות דוד: ואנכי אפדם. כלבי היה לפדותם מצרתם אבל המה דברו עלי כזבים כי כחשו בהשגחתי כמו שנאמר "ויחפאו בני ישראל" וכו' (מלכים ב יז).

◆ כתיב בתהלים (כה, כב-כא): תָם וְיָשָׁר יִצְרוֹנִי כִּי קוֹיִתִּיךָ: פְּדֶה אֱלֹקִים אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרוֹתָיו:

ח. ביאור הגמ': אמר רבי יוחנן, כל ימיו של הצדיק חוני המעגל, היה מצטער בהבנת מקרא זה "שיר המעלות בשב"ח ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (שמדבר על גלות בבל שנמשכה שבעים שנה, והמקרא קורא לה 'חלום'), אמר, האם ייתכן שאדם יישן שבעים שנה בלא הפסק. יום אחד הלך בדרך ראה אדם נוטע עץ חרוב, אמר לו עץ זה תוך כמה שנים הוא טוען פירות, אמר לו עד שבעים שנה, אמר לו וכי ברור לך שתחיה עוד שבעים שנה שתוכל להנות מהפירות, אמר לו אני מצאתי בעולם עצי חרוב מלאים פירות ששתלו אבותי, וכפי שאבותי שתלו לי אני שותל לבני. ישב חוני ואכל לחם, נפלה עליו שינה ונרדם. עלתה סביבו שן סלע והקיפתו ועל ידי כך נתכסה מעיני בני אדם, וישן שבעים שנה. כאשר התעורר ראה אדם שמלקט מפירות החרוב שנשתל לפני שנרדם. אמר לו האם אתה שתלת את החרוב הזה, אמר

מראי מקומות

מכתב יד

הרה"ח ר' פינחס יהושע ז"ל

תלמיד מוהרנ"ת

מרבית המראי מקומות שנמצאו בכתב היד, הובאו גם ב'מראה מקומות הרב מטשערין' או ב'מראה מקומות ר' צדוק הכהן מלובלין'. כאן מובאים לראשונה רק המראי מקומות החדשים או אלה המכילים תוספות מיוחדות.

אמונה יב. המתברך יתברך באלקי אמן.

אמונה מט. חלק צח ע"א.

אמונה סד. חולין דף ד ע"ב.

בנים מו. נדה ע ע"ב.

בנים מח. שבת.

בנים ח"ב כח-כט. שמות א יב. וכאשר יענו זה בחי' סיגופים כן ירבה וכו' זה הולדה וסמוך לו ויקוצו ופירושו לשון קוצים.

מראה מקומות וצינונים

סלקא דעתך, דכתיב "מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים". ודלמא גברי דיהושפט נמי לא הוו מעלו, זבוח גברי דאחאב אכול גברי דיהושפט, זבוח עובדיה אכל יהושפט. לא סלקא דעתך, מד"מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים", הא לדבר אמת משרתיו צדיקים.

בנים מו. איתא בנדה (ע ע"ב - עא ע"א, אות כו): מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים אמר להם ישא אשה וההוגנת לו ויקדש עצמו בשעת תשמיש וכו'. ופירש רש"י: ויקדש עצמו. לשמש בצניעות. ועיין לעיל סעיף יח.

בנים מח. לצערנו לא מצאנו מ"מ זה.

בנים ח"ב כח-כט. הובא במ"מ מהרב מטשערין.

אמונה יב. כתיב בישעיה (סה, טז): אֲשֶׁר הִתְבָּרַךְ בְּאֶרֶץ יִתְבָּרַךְ בְּאֶלְקֵי אֱמֵן וְהִנֵּשְׁבָע בְּאֶרֶץ יִשְׂבָּע בְּאֶלְקֵי אֱמֵן כִּי נִשְׁכַּחוּ הַצָּרוֹת הָרָאשֹׁנוֹת וְכִי נִסְתָּרוּ מַעֲיָנֵי:

אמונה מט. איתא בסנהדרין (צח ע"א, אות קע): אמר זעירי אמר רבי חנינא, אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל, שנאמר "כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך", וכתיב "והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה'".

אמונה סד. הגמ' בחולין (ד ע"ב) רוצה ללמוד שמומר לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיתתו, שכן יהושפט המלך נהנה מסעודת אחאב מלך ישראל, שהיה עובד עבודה זרה. ומקשה הגמ': "ודלמא גברי דאחאב הוו מעלו. לא

א. ביאור הגמ': שמא נאמר שאנשי אחאב היו כשרים ושחטו כהלכה, ורק אחאב עבד עבודה זרה, ולכן אכל יהושפט מהסעודה. לא יתכן לומר כן, שהרי כתוב "מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים". ושמא נאמר שרק יהושפט היה צדיק אבל אנשיו לא היו אנשים כשרים, ולכן מה ששחטו אנשי אחאב אכלו אנשי יהושפט, ומה ששחט עובדיה הנביא אכל יהושפט עצמו. לא יתכן לומר כן, כי מהפסוק "מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים" יש לנו לדייק גם ההיפך, שמושל המקשיב לדבר אמת כל משרתיו צדיקים.

מפתח ערכים

ערכים המובאים כערך בספר המידות, מסומנים ביהלום (◆)

אהבת ה' יתברך אהבה ג, ד, ח. ממון לט. תשובה עו.
אהבת חכמים בנים נה. לימוד לו.
אהבת כבוד כעס כח.
אהבת כזבים אמת מא. כבוד כג.
אהבת לימוד לימוד א.
אהבת נדבה תשובה מח.
אהבת נשים הרהורים כט. ניאוף כה.
אהבת פשע מריבה לד.
אהבת צדיקים התנשאות לב. תשובה לג, מז.
אהבת שוחד גניבה וגזילה יב.
אהבת שקר אמת יז. אמונה סד.
אהבת תוכחה תשובה קג.
אוהב המתקת דין לה. מריבה נט, סג.
אוהבי השם יתברך צדקה נד.
אויב בושה יח. מריבה ג, ח.
אויבים מריבה ג, יב, יט, כח, לב, לט, מו, ג, נא, נד, נה, סח, פא, קב ח"ב ו. ענוה יא. עצבות כג. צדקה ח"ב ג.
אויל לימוד פג.
אויז ארץ ישראל ח"ב ז. צדיק ח"ב כא.
אויז העולם מריבה ח"ב י. מפורסם ג.
אוכל אכילה א, ד, ה, ח.
אוכלין ממון ו.
אוכל ממון פחד יג.
אומה אמונה מז, מח ח"ב ד. בנים ח"ב כה. בושה יח, כד. ישועה כח. נגינה ח"ב ב.
אומות המתקת דין נג, צו ח"ב ו. הצלחה יז. חידושין דאורייתא י. ישועה יח. מריבה צט. ממון ח"ב ו, כו. ניאוף ח"ב טז. נדה ח"ב ג. פחד כד, כה. שלום כג. תשובה לה, לח, מט. תוכחה ד.
אומות העולם אמונה ח"ב יא. הרהורים ח"ב יד. התנשאות כו. ממון יא. צדיק קכח.
אומנות בנים לט. מריבה סב.
און בטחון ח"ב ב. הרהורים ח"ב ב.
אונאה (עיין גם "הונאה") בנים עו. בושה לו, לז. גניבה וגזילה ו. ממון עו.
אוצרות ממון מא.
אור בגדים ח"ב א.
אור גדול צדיק צא.
אור הבוקר בטחון יג.
אור הגנוז צדיק ח"ב ג.
אור היום בנים סה.
אור הנר פחד כח.
אורת ארעא (דרך ארץ) צדיק כט.
אור של משיח משיח ח"ב א, ה. צדיק ח"ב א. שבת ח"ב ד. תשובה ח"ב י.
אות אמת כד.
אות ברית ניאוף כט.

א

אב ארץ ישראל ח"ב ה. בנים יד, ג, קג, קז. בגדים ד, ח"ב ו. גאוה לב. המתקת דין מ ח"ב ט. הרהורים ח"ב כג. זכירה ה. טבע ח"ב א. לימוד א ח"ב יג. ממון נג. שבת ח"ב ה.
אב בית דין אהבה ח"ב ג.
אבוד ספר ח"ב ו.
אבות אמונה ח"ב א. בנים לו, מב. בית ח"ב ז. בושה כ, כה, ל. זכות אבות ח"ב א.
אבידה ◆ אמת מב. אמונה ח, ט. בטחון טז. המתקת דין צד. זכירה ז. כבוד יג. לימוד כא. ממון נ.
אבידת הצדיק צדיק קסח.
אביונים סגולה - הוספות.
אבינו שבשמים צדקה א.
אביר לב עזות ד.
אבלות בנים א, פח. עצבות ח"ב ב. צדיק ח"ב ג. תשובה פה.
אבן התנשאות ח"ב ד. זריות ח"ב א. לימוד מג. לשון הרע יט. צדיק יד.
אבנט הרהורים נט.
אבנים דרך י. המתקת דין עט. ממון ח"ב יב.
אברהם חידושין דאורייתא ו.
אגדה בנים כא ח"ב יט. התנשאות ל. מריבה מח. עצבות לו.
אגודה תשובה קב.
אדום הוראה ה. לימוד ח"ב יז.
אדם
אדם אחד ממון נד.
אדם גדול ממון ח"ב כ. ראייה ח"ב ז.
אדם הגון המתקת דין לה.
אדם חושב תשובה ה, סה.
אדם חשוב התנשאות ז. כבוד יט, ח"ב ג. ממון ח"ב כ.
אדם כשר בנים א. התנשאות ח"ב ח. יראה ז. תשובה מה, פה.
אדם מדבר קרי ח"ב ג.
אדם מת צדיק פ, המתקת דין קה.
אדם נחלש עצבות ח.
אדם ניכר נגינה ח"ב ד. ענוה ח"ב ג.
אדם נעצר תפילה מט.
אדם פחות חידושין דאורייתא יג. ממון ח"ב כ.
אדם רשע לימוד פב. צדקה נג.
אהבה ◆ אכילה ח"ב יב. בנים עד. הרהורים לט. לשון הרע ו, ז. מריבה יח. שמחה כה. תשובה סח, צד.
אהבת אשה אהבה ח"ב ב.
אהבת היסורים בנים סז. המתקת דין כ. לימוד ז.
אהבת הצדיק צדיק סט, קכ.
אהבת הצדיקים צדקה מד.
אהבת הקדוש ברוך הוא כעס ו. שכרות ד. תשובה מח.

לאחר שנים של עבודה, עמל ותפילות
רואה אור הספר הקדוש:

ספר המידות עם מראי מקומות

בהוצאה חדשה ומהודרת!

חלק ממעלות הספר:

הוקדש מדור מיוחד
ללשונו המקורית של
הרב מטשערין ז"ל

פתיחה ברורה של המראי
מקומות, בצורה מעמיקה
ונוחה ללימוד בהבנה

עם תוספות מדברי
רבינו הקדוש ומוהרנ"ת
ממקומות אחרים

מראי מקומות
מתלמידי מוהרנ"ת
שלא נדפסו מעולם!

וכל זה בסדר נאה
ומאיר עיניים

מהיר מיוחד!

40
בלבד

עכשיו בחנויות הספרים ומרכזי ההפצה של אנ"ש

לקבלת דוגמא במייל:
hamidot148@gmail.com

להזמנה דרך "נדרים פלוס":
הוצאת בחינות < הזמנת ספרים >
הוצאות אחרות: ספר המידות עם מראי מקומות

הפצה ראשית:
054-8443129